

Beste geïnteresseerden,

Ik hoop dat de niet-onderzoekers onder u begrijpen dat het heel eigen is aan de academische wereld om kritiek te hebben op mekaars onderzoek en met elkaar in discussie te gaan op basis van wetenschappelijke argumenten. Zowel prof. Van den Broeck als ik kennen de onderzoeksliteratuur; maar we hechten een verschillend gewicht aan bepaalde studies of we zijn het oneens over de mate waarin sommige van die studies voldoende corrigeren voor 'selection bias'. Het is alleen meer gebruikelijk om zo'n discussies te voeren in wetenschappelijke tijdschriften, op congressen en bij het beoordelen van onderzoeks- en doctoraatsprojecten.

Ik reageer hieronder in het rood.

Met vriendelijke groeten,
Bieke De Fraine

2013-11-12

Beste meelezers,

Nu de discussie toch loopt ... (indien het u niet meer zou boeien, dan vindt u de delete-toets wel).

Eerst even mijn waardering uitspreken voor Bieke (wat ik ten persoonlijke titel tevoren al deed) die op een heel open en constructieve manier reageert op toch wel stevige kritiek. Hoever staan we nu in de discussie?

- 1) Van de stelling dat zittenblijven overwegend negatieve effecten heeft, zijn we nu al aanbeland aan een nul-effect. Hoe een globaal nul-effect spoort met de stelling van Bieke dat de conclusie overeind blijft dat het voor het gemiddelde zwak presterende kind beter is om over te gaan dan om te blijven zitten, begrijp ik niet. Ik gaf al aan dat dit wel zou betekenen dat het voor ongeveer evenveel kinderen een goede maatregel is dan dat het een slechte maatregel is.

Het nul-effect is gebaseerd op de meta-analyse van Allen et al. (2009) waarin 22 Noord-Amerikaanse studies gepubliceerd tussen 1991 en 2007 worden samengevat. Uit die studie kan je inderdaad afleiden dat zittenblijven voor ongeveer de helft van de kinderen een zinvolle maatregel is, en voor de andere helft niet (althans voor hun prestaties). Daar tegenover staat dat zittenblijven een dure maatregel blijft, voor het onderwijsbudget én voor de zittenblijver die een jaar extra moet schoollopen om zijn/haar diploma te behalen. Je kan toch moeilijk stellen dat een dure interventie die voor slechts de helft van de kinderen positieve effecten heeft, een zinvolle maatregel is? De studie van Allen et al. (2009) wijst er vooral op dat we voor het inschatten van de effecten van zittenblijven enkel mogen kijken naar methodologisch sterke studies. In de systematische literatuur-studie van Goos et al. (2013) werden 37 van die quasi-experimentele studies, gepubliceerd tussen 2001 en 2013 samengevat. Er werden ook enkel studies geselecteerd die de leerlingen meer dan twee jaar volgen (dus niet enkel in het bisjaar). De algemene conclusie uit die 37 studies is dat zittenblijven, gemiddeld genomen, een negatief effect heeft. Vanuit dat overzicht lijkt het mij nog steeds gepast om te stellen dat voor de gemiddelde zwakke leerling zittenblijven doorgaans minder gunstig is dan overgaan.

Goos, M., Belfi, B., De Fraine, B., Van Damme, J., Onghena, P., & Petry, K. (2013). Effecten van zittenblijven in het basis- en secundair onderwijs in kaart gebracht: Een systematische literatuurstudie. *Pedagogische Studiën*, 90 (6), 17-30.

- 2) Maar er is meer. De bevinding dat een nul-effect niet verworpen kan worden, gaat uitsluitend op in een onderwijssysteem waarin zittenblijven wel voorkomt. Dus, het argument dat je uit het nul-

effect kan besluiten dat zittenblijven meestal geen goed idee is, bijt in zijn eigen staart omdat het parasiteert op de zinvolheid van zittenblijven.

Zoals ik reeds aangaf, pleit ik niet langer voor het afschaffen van het zittenblijven maar wél voor het problematiseren van het zittenblijven (dat was ook de hoofdboodschap van het OBPWO-rapport).

Overigens, hoe moet men dan in het onderwijs uitmaken wie wel en wie niet blijft zitten? Maar de wetenschappelijke basis laat een nog meer precieze conclusie toe. Op grond van de vaststelling dat zelfs de betere studies nog altijd een voor zittenblijvers negatieve bias vertonen, is het zeer waarschijnlijk dat het echte effect positief is. Wat we niet weten is hoe positief (klein beetje en te verwaarlozen, of substantieel).

Op de meta-analyse van Allen et al. (2009) zou ik niet durven besluiten dat ook de betere studies onvoldoende corrigeren voor selectiebias en al helemaal niet dat het echte effect waarschijnlijk positief is. Dat is een té verregaande conclusie.

- 3) De stelling dat onderzoek naar zittenblijven zeer moeilijk is, en de bescheidenheid die daaruit spreekt, is geheel terecht maar steekt wel erg schril af tegen de oorspronkelijke boodschap uit het OBPWO-rapport en de externe communicatie daarover. Daar heette het dat onderzoek eensluidend is en het was toch een uitgemaakte zaak dat zittenblijven uit den Boze is.

Ik denk dat ik al heb rechtgezet dat de aanbeveling uit het OBPWO-rapport om zittenblijven af te schaffen in het basisonderwijs een té drastische aanbeveling was. Voor een aantal leerlingen is zittenblijven waarschijnlijk wel de beste keuze (al is het moeilijk te zeggen voor welke leerlingen precies), maar dan mét extra begeleiding en ondersteuning. Ik verzeker u dat mijn onderzoeksgroep blijft doorwerken om zo sterk mogelijk onderzoek te doen en wij willen bijvoorbeeld heel graag bestuderen onder welke voorwaarden (voor welke leerlingen) zittenblijven wél zinvol kan zijn (differentiële effecten).

- 4) De verwijzing naar de meest geavanceerde onderzoeksdesigns en de stelling dat het perfecte, sluitende onderzoek niet bestaat, vormt m.i. geen alibi om toch conclusies te trekken op grond van studies die niettemin selectie-bias vertonen. Ik ben het ermee eens dat bijv. de studie van Goos et al. (2013) statistisch geavanceerd is, maar ik ben het er niet mee eens dat de studie methodologisch in orde is. De auteurs en ook Bieke in haar reactie gaan m.i. te losjes over het probleem van de aantoonbare selectie-bias in hun studie (dus niet hypothetisch). M.i. zijn er te weinig inspanningen geleverd om de groepen adequaat te matchen. Het is niet omdat zoiets wat moeilijker is, dat het onmogelijk is. Zonder interne validiteit is er geen externe validiteit, en zijn er ook geen aanbevelingen naar de praktijk mogelijk.

Ik ga niet akkoord dat er aantoonbare selectie-bias is in de studie van Goos et al. (2013). Er is in die studie rekening gehouden met 58 (!) variabelen waarop de twee groepen doorstromers en zittenblijvers verschillen (waaronder aanvangsprestaties voor verschillende aspecten van taal en wiskunde). Dit is een studie met een sterk onderzoeksdesign en uitgebreide data. Dat de twee groepen in september na het eerste leerjaar toch van elkaar verschillen KAN te maken hebben met selection bias, maar kan ook verklaard worden door (1) extrapolatie van de groeicurve-modellen en (2) reële effecten van zittenblijven aangezien je zou kunnen zeggen dat de interventie (zittenblijven) niet start op 1 september van het bisjaar, maar vanaf het moment dat de leerling weet dat hij/zij het volgende schooljaar in hetzelfde leerjaar zal zitten. Dat kan psychosociale effecten hebben en/of effecten op het oefenen in de zomer etc.

Goos, M., Van Damme, J., Onghena, P., Petry, K., & de Bilde, J. (2013). First-grade retention in the Flemish educational context: Effects on children's academic growth, psychosocial growth, and school career throughout primary education. *Journal of School Psychology, 51* (3), 323-347.

- 5) De aanbeveling om zittenblijven als maatregel toch in vraag te stellen lijkt me strijdig met de toegift dat zittenblijven voor sommige kinderen toch de beste oplossing kan zijn. De aanvulling 'als de standaardoplossing' klinkt alsof er verder in het onderwijs helemaal geen andere inspanningen geleverd worden om mislukken te voorkomen. Ik denk dat hiermee heel veel leerkrachten onrecht gedaan wordt. Dat neemt niet weg dat sommige leerkrachten en scholen wellicht te snel en te exclusief naar dit middel grijpen, maar je kan ze niet allemaal over dezelfde kam scheren.

Ik denk niet dat ik gezegd heb dat alle scholen en leerkrachten het zittenblijven als standaardoplossing beschouwen. Er zijn leraren en scholen die zéér veel energie steken in het begeleiden van zwakke presteerders, maar er zijn evengoed leraren en scholen die dat niet doen. Die verschillen tussen scholen en tussen leerkrachten bleken ook uit het OBPWO-rapport.

- 6) We komen nu pas te weten dat het onderzoek naar de effecten van zittenblijven enkel die kinderen betreft die mogelijke "twijfelgevallen" zijn en dat we niet weten wat de gevolgen zouden zijn van overgaan voor zéér zwak presterende kinderen. Dit kan wel tellen als een uitsmijter! Dus deze belangrijke rechtzetting dat jullie onderzoek slechts betrekking had op een deelpopulatie van de zittenblijvers en dus a fortiori niet op de groep waarbij het schoolteam nauwelijks twijfels had over het advies, was nergens te lezen in het OBPWO-rapport, noch in jullie studie. Ik begrijp dat methodologisch wel (anders kon je al helemaal geen vergelijkingsgroep samenstellen), maar m.i. hebben jullie nu wel wat uit te leggen aan scholen, directies en leerkrachten.

Ter info: in de studie van Goos et al. (2013) werden 6 a 13 van de 127 zittenblijvers geschrapt omdat ze geen twijfelgeval waren. Dat de resultaten van onderzoek naar de effecten van zittenblijven enkel gelden voor de "twijfelgevallen", is van toepassing op álle studies die matching hanteren.